

Pedrolo contra els límits

Jordi Arbonès Montull

Pagès editors
LLEIDA, 2018

A tots els meus
i als amics que han compartit
el silenci i el crit.

ENTENDRE PEDROLO, ENTENDRE ARBONÈS

El solvent estudi que Jordi Arbonès va publicar sobre la figura i l'obra de Manuel de Pedrolo l'any 1980, *Pedrolo contra els límits*, i que ara tenim l'ocasió de tornar a llegir, necessita poca introducció. L'autor mateix l'encapçala amb un Prefaci avui encara prou vigent. Així, doncs, en aquestes ratlles prèvies em limitaré a presentar la figura d'Arbonès i descriure la gènesi i les vicissituds del seu assaig, fins a l'accidentada publicació de la seva obra magna i la injusta desaparició dels circuits habituals. Atès que ell va tractar de l'obra de Pedrolo quan encara estava oberta, al final faré un breu esment de les darreres obres del novel·lista publicades posteriorment a l'estudi d'Arbonès, en una proposta d'actualitzar l'útil bibliografia que va publicar al final del seu volum.

Traductor i assagista

A la Presentació de l'imprescindible *Epistolari Jordi Arbonès & Manuel de Pedrolo* («Visions», I, Punctum & Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània, Lleida, febrer 2011), l'editora, la malaguanyada Maria-Elena Carné (1952–2014), fa un breu i precís apunt biogràfic de Jordi Arbonès, que no puc fer més que transcriure parcialment:

Jordi Arbonès i Montull, autor i prolífic traductor, va néixer al barri de Santa Caterina de Barcelona el juliol de 1929. El 1956 decidí creuar l'Atlàntic i instal·lar-se a l'Argentina. Moria a Bernal, Buenos Aires,

l'octubre de 2001. El seu va ser un exili voluntari, per motius sentimentals, com li agradava de dir. Tanmateix, Arbonès se sentia viure entre dos mons: la sempre enyorada Catalunya «pobra, bruta, trista i dissortada» de la postguerra que va deixar a vint-i-sis anys, i l'enorme metròpoli que mai no va acabar de fer-li gràcia i a la qual no arribà a adaptar-se.

Arbonès, que incorporà els grans noms de la narrativa anglesa i nord-americana moderna al patrimoni literari de Catalunya, amb prop de cent cinquanta llibres publicats, traduïa doncs des de l'Argentina, per a editorials catalanes [...]. Arbonès dedicava també moltes hores a una bona colla d'activitats culturals (conferències, direcció teatral o lectures al Casal de Catalunya de l'Obra Cultural Catalana), fetes amb esforç, amb un gran amor pel país, que, tot i l'aparent modèstia amb què eren empreses, han deixat petjada.

A més de ser un reconegut traductor en català, Jordi Arbonès també ha estat un notable assagista, tal com evidencia la seva producció en aquest camp. Hi destaquen els estudis *Teatre català de postguerra* (1973) i *Pedrolo contra els límits* (1980), com també els nombrosos pròlegs que va redactar a algunes traduccions pròpies, o els diversos articles dedicats a la tasca de traduir, i també assaigs de crítica literària d'autors catalans que es publicaven a l'Argentina (en revistes com *Ressorgiment* i *Catalunya*) o a la *Revista de Catalunya, Serra d'Or, Urc*, etc. Es va interessar per Salvat-Papasseit, Riba, Espriu, Joan Oliver o Blai Bonet, i sobretot per Manuel de Pedrolo. Perquè Arbonès, bon coneixedor de l'obra de Pedrolo [...], sentia una gran admiració per ell.

Una productiva amistat epistolar

La primera notícia escrita que tenim de la relació entre Arbonès i Pedrolo és la carta de Pedrolo, datada l'1 de juliol de 1963, en què agraeix a Arbonès la tramesa del programa de l'estrena de l'obra teatral *La nostra mort de cada dia*, que havia tingut lloc al Casal de Catalunya de Buenos Aires el 21 d'abril, sota la direcció d'Arbonès. Pel que en diu Pedrolo, Arbonès es disculpava de la gosadia d'haver-la representada i li demanava notícia d'altres obres teatrals que hagués escrit. Més endavant Arbonès li demanarà més notícies a propòsit de la producció

teatral, atès «que estic preparant un treball sobre el teatre català dels darrers vint-i-cinc anys» (3-V-1966), tot i que humilment reconeixera que «potser la voluntat que em mena a emprendre aquest treball superi la capacitat, mes penso que si el temor de no fer les coses perfectes ens dominés no faríem mai res» (29-VI-1966). Ja sabem que tot plegat va desembocar set anys després en la publicació de *Teatre català de postguerra*.

I sis anys més endavant de la primera carta, quan tots dos amics han fet circular un gros volum de papers d'una banda a l'altra de l'oceà, tant cartes com llibres i mecanoscrits inèdits, el 13 d'abril de 1969 Arbonès explica que «—potser una mica presumptuosament— estic acaronent el projecte de fer un assaig sobre la vostra novel·lística». És la primera referència del projecte que culminarà onze anys més tard, l'abril de 1980, amb la publicació del llibre que ara tornem a tenir a les mans.

A la mateixa carta Arbonès constata que «les obres més importants, o algunes de les més importants, no les conec», i insisteix en el projecte d'intentar aconseguir que les obres prohibides a l'interior, es publiquin a l'exterior, a l'Argentina.

En la resposta a la proposta d'Arbonès, Pedrolo manifesta: «M'afalaga que se us hagi acudit la idea de fer un assaig sobre la meva novel·lística; honradament, però, us he de dir que ara per ara no veig clara la publicació d'un estudi d'aquesta mena, i em sabria molt de greu que perdéssiu el temps. Al capdavall, com tothom, us heu de guanyar la vida. De tota manera, aquesta observació no la faig pas —ja us ho podeu imaginar— amb la intenció de descoratjar-vos. Què més puc voler jo que algú s'ocupi de la meva obra, i sobretot un crític com vos que, en els articles que m'ha dedicat, ha donat mostres suficients del seu interès, del seu desig de penetrar les meves intencions? Podeu ben creure que aquesta persona abnegada no es troba cada dia. I dic abnegada perquè he escrit tant que ja deu ser difícil d'entendre's en la meva obra. Aquests dies, precisament, m'he vist obligat a dreçar un

balanç de la meva novel·lística i, després d'eliminar algunes obres que ja no em satisfan ni un mínim, m'he trobat encara amb vint-i-set títols inèdits [...]. Us imagineu quina feinada, llegir tot això? Ara, si mai ho voleu fer, tampoc no seria impossible fer-vos-les arribar a poc a poc» (6-VI-1969).

Arbonès respondrà, engrescat: «Realment sou molt amable d'oferir-me els originals de les vostres novel·les i us puc assegurar que no m'espanta pas la perspectiva de llegir aquesta muntanya de llibres que heu salvat de l'eliminació que em conteu, ans al contrari, la mera possibilitat de poder emprendre aquesta tasca em neguiteja i m'entusiasma de tal manera que no m'ho trec del cap. L'única cosa que em frena és el dubte de si la meua capacitat de comprensió és prou gran que pugui pretendre de penetrar en la vostra obra genial, car considero que les meves pretensions són excessives i no voldria pas pecar de petulant. La intenció és sincera, però en aquestes coses no n'hi ha prou amb la bona intenció i voldria estar segur que soc mereixedor de la confiança que poseu en mi. De més a més, hauria de causar-vos massa molèsties i no voldria que els originals correguessin el risc de perdre's. Recordo que amb les obres teatrals me'n vau enviar alguna de les que ni tan sols en teníeu còpia. Fora ben diferent si jo visqués a Barcelona. Ara, respecte a la part pragmàtica, podeu estar segur que no em preocupa gens i per a mi no fora una pèrdua de temps realitzar aquest treball, sinó un enriquiment espiritual i intel·lectual que no pot comprar-se amb res» (7-XII-1969).

I a partir d'aquí el tràfic transatlàntic s'enriquirà amb els originals prohibits que Pedrolo trametrà al seu lector i estudiós, de vegades accidentadament, ja sigui per correu, ja sigui per mitjà de visites d'amistats d'Arbonès que fan el viatge i ho aprofiten per a llegir ells també els inèdits.

Arbonès és conscient que l'obra que vol emprendre és una tasca de suplència —«és curiós quina poca atenció han dedicat a la vostra obra els crítics en general» (1-V-1971)— i humilment admet que ell

no és un professional de la crítica: «Us asseguro que soc conscient de les meves limitacions. De cap manera vull pretendre que soc un “crític”, en el sentit més ortodox del mot. No em sento adscrit a cap escola ni tinc la formació acadèmica o universitària que deu ser necessari tenir per a poder vantar-se de ser un crític. Soc autodidacte i amb això està tot dit, quant a la meva formació» (11-III-1973). Així mateix, pensa que l'estudi potser no tindrà sortida: «També penso que si els vostres llibres no han pogut ser publicats, segurament tampoc no ho podrà ser un treball que s'ocupi d'aquests llibres. Tanmateix, tirarem endavant. També vós continueu escrivint sabent que segurament no podreu publicar» (8-VIII-1971). Haurà de superar tota mena d'entrebancs laborals i accidents familiars: «L'estudi de la vostra novel·lística va molt lent per causa de totes aquestes vicissituds que hem passat» (22-XII-1972). I travessa diversos estats d'ànim: «la vostra obra novel·lística [...] com més va, més magnífica, més colossal, se m'apar, i jo cada vegada em sento més petit i incapacitat per emprendre'n l'anàlisi que es mereix. Però soc obstinat... [...] Estic més embalat que mai. De manera que penso tirar endavant l'estudi projectat de tot el conjunt novel·lístic» (19-IX-1973).

També sortiran altres projectes que no acabaran de tirar endavant, com un estudi sobre les novel·les curtes de Pedrolo, que havia d'encapçalar un volum de Proa i després un de Pòrtic, i un assaig sobre els *Anònims*, que va obtenir un accèssit en uns Jocs Florals: tots aquests papers acabaran integrant-se al volum general sobre Pedrolo.

Quan l'octubre de 1973 Dopesa va publicar *Pedrolo, perillós?*, el llibre de Jordi Coca en conversa amb Pedrolo, indirectament va representar una empenta per al projecte d'Arbonès, a causa de l'enrabiada que va tenir el gelós Joan-Baptista Cendrós: «Sí, ja vaig rebre *Pedrolo, perillós?* I també, abans de la teva, havia rebut una carta d'en Cendrós, en la qual em deia que l'havia disgustat molt que no n'hi haguessis parlat, d'aquest llibre que, a la seva manera de veure, matava l'impacte que pensava causar amb *Si em pregunten, responc*. Ell mateix, però, també m'ha enviat un exemplar del d'en Coca tot considerant que em podria ser útil per al meu treball sobre la teva novel·lística, el qual, no sé si ja

t'ho havia dit, m'ha demanat per publicar-lo ell. Espero que la sang no arribi al riu i que aquest incident no perjudiqui la teva relació amb en Cendrós» (Arbonès, que ja es tracta de tu amb Pedrolo, 11-I-1974).

Tot i les dificultats —«Com és natural, per tot això que t'explicava més amunt, i amb tot el dolor que et pots imaginar, no hi ha manera que pugui prosseguir amb el treball sobre la teva obra novel·lística, com no sigui d'una manera molt esparsa, però no com caldria» (29-X-1976)—, Arbonès continua treballant i posant el projecte en un lloc preferent —«Des de fa ben bé un mes, he pogut organitzar-me la feina de tal manera que, cada dia, dedico un parell d'hores a tirar endavant el treball “famós” sobre la teva novel·lística» (25-I-1978)—, fins que el maig de 1979, amb l'atorgament a Pedrolo del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el llibre rep l'empenta definitiva: «Vaig rebre un telegrama d'Aymà en el qual em comunicaven aquesta notícia [l'atorgament del Premi d'Honor a Pedrolo] i, alhora, em demanaven si podria enllestir ràpidament el llibre que tinc començat sobre la teva novel·lística, car, com és natural, voldrien publicar-lo tot seguit, aprofitant aquesta avinentesa. [...] O sigui que he suspès la traducció que tenia entre mans i ja em tens de cap en el llibre. Sortosament la feina més feixuga ja la tenia feta. Ara és qüestió d'anar-lo arrodonint i ampliant. La pressa, però, potser en perjudicarà l'extensió» (1-VI-1979). Pedrolo està d'acord a aprofitar l'avinentesa: «No m'estranyen aquestes urgències d'en Cendrós, impulsiu com és, i potser sí que faràs bé d'aprofitar que tingui ganes de publicar el teu estudi sobre la meva obra; més endavant, en esmoreir-se l'impacte del premi, podria canviar d'opinió» (7-VI-1979).

El 21 de juny Arbonès va enviar una còpia del llibre acabat a l'editor i una altra a Pedrolo, perquè hi fes observacions. Arbonès l'havia titulat *Pedrolo violador de límits*: «Què me'n dius del títol? Espero que ningú no interpreti que et tracto de “sàtir”, perquè és possible que hi hagi gent a la qual la paraula “violador” li provoqui una esgarripança i s'encomani a tots els sants.» I insisteix en la humilitat de les seves aptituds: «També soc conscient de les meves limitacions per a poder

apreciar com caldria la teva obra (i això no és falsa modèstia) i espero que algú més capaç que no jo s'empregui la tasca de judicar-la amb més propietat. Més que fer una crítica pròpiament dita, he procurat expressar la meva interpretació personal de la teva novel·lística de cara al possible lector, per tal que pugui heure'n una comprensió més cabal. No sé si me n'hauré sortit ni si el llibre podrà tenir algun valor, però t'asseguro que m'ha costat molt d'esforç i que poques vegades he escrit res amb tant de goig i amb tanta dedicació.» De la bibliografia final, diu: «He ampliat també fins a la data la relació de les teves obres que figurava a *Pedrolo, perillós?*» (22-VI-1979).

Pedrolo li respon, agraït i afectuós: «Quin esforç admirable, aquest de provar d'ordenar una mica la meva obra! No hi ha dubte que hi has dedicat hores i hores de treball i que ho has fet, com reconeixes, amb passió. No cal dir que t'ho agraeixo, i com envejo, també, aquesta capacitat d'anar seguint pistes que es perden i es retroben. Em sembla que t'ha quedat força bé a aquest nivell descriptiu en el qual et situes i que, de segur, ha d'estalviar feina a d'altres estudiosos, si per atzar n'hi ha, que vulguin ocupar-se'n en el futur.» A continuació li fa una llista d'observacions, i acaba: «En un lloc, escrius: “contra els límits” i l'expressió no tan sols m'ha agradat molt sinó que em sembla que quedaria d'allò més bé com a títol. *Pedrolo contra els límits*. Evites repetir el títol del recull de contes i resulta tan eufònica!» (22-VII-1979).

Amb les revisions, i l'actualització de la bibliografia amb els llibres publicats per Pedrolo aquell mateix any 1979, es va preveure publicar el llibre per Sant Jordi de 1980: «posteriorment en Cendrós em va enviar el contracte d'edició pel llibre amb una carta en la qual deia que pensava publicar-lo per la diada del llibre» (27-XI-1979). Entremig, el 2 de febrer Arbonès i la muller van emprendre un viatge a Catalunya, que Arbonès no havia trepitjat en vint-i-tres anys; s'hi van estar quaranta-cinc dies, en els quals finalment Arbonès i Pedrolo es van conèixer personalment.

El llibre va sortir efectivament l'abril de 1980. A cap dels dos no els va entusiasmar la coberta: «No sé què et deu haver semblat, la

presentació, però jo opino que han caigut en la rutina de repetir, si fa no fa, la coberta de *Si em pregunten, responc*» (Pedrolo, 7-VI-1980); «Evidentment no es van escarrassar pas massa en la presentació del llibre. Suposo que van mirar d'estalviar diners per tots costats. La tapa la devien dissenyar a l'editorial mateix aprofitant, com tu bé dius, la de *Si em pregunten, responc*» (Arbonès, 27-IX-1980). Efectivament, la coberta reproduïx la mateixa fotografia, contundent i expressiva, que Toni Vidal havia fet de Pedrolo per a la coberta del volum d'entrevistes, allà en groc, ara en blau, sense esmentar el fotògraf.

Arbonès comenta les ressenyes que en van publicar Triadú a *l'Avui* i Ventalló a *La Vanguardia*, a més de felicitacions particulars d'amics, entre els quals Espriu (27-IX-1980), i Pedrolo li esmenta que un professor de la Universitat d'Alberta, al Canadà, Albert Forcadas, «m'escrivi que va retardar la preparació d'un text que tenia encarregat i en el qual, pel que entenc, es sistematitza una mica la meua obra, en llegir-te; sembla que va adonar-se que en alguns punts no estava prou informat» (2-XII-1980).

Abans d'acabar l'any, es va produir un conflicte entre Pedrolo i Cendrós. «D'altra banda en aquest moment les meves relacions amb en Cendrós no són pas excessivament cordials. L'ajornament de la publicació dels *Anònims* em va obligar a demanar-li que rescindís el contracte per incompliment de la seva part. Va tenir una enrabiada com una casa, però a la fi va accedir-hi» (Pedrolo, 2-XII-1980). I la reacció la va pagar el volum d'Arbonès. «No hi ha dubte que la teua decisió de retirar aquests originals i rescindir el contracte el devia treure de polleguera i el seu mal humor, o la seva esbroncada reprimida, després el va descarregar en el meu llibre. En enviar-me la liquidació a primers d'any, em deia que per tal com en vuit mesos només se n'havien venut uns set-cents exemplars, havia de donar-los a baix preu a una llibreria de vell, si en trobava cap que els volgués» (Arbonès, 22-IV-1981).

Així va acabar l'aventura comercial de *Pedrolo contra els límits*, un volum que durant tots aquests anys els interessats han hagut de cercar, per si amb sort el trobaven, liquidat per les llibreries de vell.

La primera edició de *Pedrola contra els límits* la publicà l'editorial Aymà, S A, Editora a Barcelona l'any 1980

Amb la col·laboració de:

Diputació de Lleida

© Hereus de Jordi Arbonès i Montull, 2018

© del pròleg: Antoni Munné-Jordà, 2018

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2018

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: gener de 2018

ISBN: 978-84-9975-942-5

DL L 8-2018

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

« imprès a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.